

ע מ ס פ ר י ס

ש. י. עגנון: ימים נוראים
 דרוש עתיק של אלף ספר וספר
 נער בדי ש. י. עגנון בספר חדש,
 שהיושן מציץ מחוכו, כמי שקלסטר
 פניו סותר את התאריך שבתעורת ליי
 דחו, הדעת חוככת, אם מעשה כינוס
 הוא, מעשה העלאת שיריים משולחנם
 הערוך של אבות שהברכה היתה שורה
 במעונם, לשלוש מעורות של יורשים
 אביונים, — או שמא אינו אלא אחד
 מספרי יראים של דור כשר. אבי רעיון
 הכינוס סבור היה, ש"רוח הדוד היא
 מובלע ועומד סאליו בחוך פרי עבר
 תם של המכנסים, תוך השיטין ובין
 השיטין". אבל בספר שלפנינו סילק
 עצמו רוח הדוד מפני רוח הדורות,
 כיבה עצמו בפני אור הגנוז המפציע
 מתוך גויליהם הצהובים של ספרים
 נשכתיים. וכיון שרוח הדוד נסתלק,
 נאלץ המתבר גופו להיות אושפיו הדוד
 לוח, לערוך תיסון במחיצתם. דומה
 במקצת כאילו מצא המחבר, הוא הסו-
 פרהאמן שלנו, גם את עצמו
 הפעם בספרים העתיקים ובירך אותה
 שעה את הברכה הקבועה בפתח הספרי:
 "שבת והודיה לאל חסד ששם הלפי
 בין לומדי תורתו וזיכני לחבר חיבור
 זה".

רצון פועם בספר לשמש נורן לכל
 מה שהצמיח ענין "ימים נוראים"
 בדורות, בלי שכחה ופאה, בלי ניכוש
 עשבי הבר, בלי הפיל דבר. כל סדר
 ומנהג, כל מימרא, כל דרוש, כל עיר
 טור, כל מעשה בפלוני ושאר מיני
 כל, מצאו מקומם בילקוט כלליו זה,
 אפילו סדרי תפילה וקריאת התורה
 וכיוצא באלו נקבעו בו נדקדוק מדויק
 דק, כאילו חו"ש סכנה חטופה צפויה
 לכל המחזורים המצויים בידי ישראל,
 או כאילו הגענו לימות המשיח, שכל
 החנים עתידים בטלים, ומן הצורך לצי-
 קת מסכת תונותם ולקבעה על לוח זכר
 דון. רפרוף עין על סימני הפרקים בלי
 כד מוכיח, שלפנינו תצלום מלא של
 שלד הימים המדובגרים וכל מערכת
 דקדוקהם, ודומה כאילו מסתכלים
 אנו בעד זכוכית מגדלת ברשת הודרי
 דים של אורגאניזמוס ביולוגי, שמוערי

ביסיעופין, ופיצולי פיצולין להם עד
 בלי שיעור. ימים שנקבעו בלוח למי-
 רוק הנפש כונסו פה — אף פה! —
 לתוך דפוסי סעיפים האופפים כל נשי-
 מתרפה. היסח במלוא הנימה מהריר
 עולמות, ומעשה ברב אחד שהצדיק
 עליו את הרין, כשמתה בתו ביום הכי-
 פורים, משום שנורמן לאחת הקהילות
 ואמר שם סליחה שאינה נהוגה באותו
 מקום (עמ' פ'). כך מתאבן הקבע,
 כך מסתיידת מערכת הזורדים שנוצי-
 רה למען מרוצו השוקק של הדם
 המתחדש תמיד.

יצד האסופות, אחד סגלוליו של
 רעיון הכינוס, שפחו על דודנו, שיב
 אינו נותן דעת לשיקול דברים, להבחי-
 נת ערכם וחיוניותם, כי אם לתריותם
 מתרונות-מחרוזות, אוסף דברים, הגיר
 הו תכלית בפני עצמו, וזהו זה אפי-
 לו אוסף של דברים שעבר עליהם
 כלת. הים פולט מנכיו צנורי צד-
 פים, משהם פוסקים לשמש בית דיר
 רה לרהשושי חיים, והובכי צבירה
 עטים אליהם כמוצאי שלל. יש סוני
 פולקלור — כנון אמונות שנהיו הפי-
 לות, כנהנים שאול טעמם ושהרם--
 שאינם אלא שלכת העכר, בשם שהצדי-
 פים הם שלכת הים. פעמים אף יפים
 הם, גם להסתלקות יש יפעה שלה,
 אך חסרונם הקטן לא יתמלא להם
 עוד — נשמת חיים, חמרים חמרים של
 שבוקי-חיים אלה, שסוגם מרובה גם
 בספר דגן, לא יתנו ולא יוספו בלום
 לאוצר תחי של הלב. לפרקים הם גם
 משנים טעמם בלכנו, דברים שהיו
 מעולפים בשעתם זיע ורתת, משתמעת
 בהם עתה טעין בדיחותא, כנון: "אחד
 כך חונקין אותו באזור על גינו, או
 הוא הונק עצמו כשתי ידיו ויושב על
 ברביו, והחכם או שליח הצבור אוצר
 אם אחת חייב חנק למקום, יהי רצון
 שייחשב זה כאילו נחנקת בבית דין
 הנדול שבלשכת הגזית", וכן ישאר מיי-
 תות בית דין. (רל"ו).

כמה יבולנו להפרות את המחשבה,
 להעמיק את יציעת עצמותנו היהודית,
 אילו הטלנו עלינו כידורם של דברים
 ופיענוח לשונם, במקום צבירחם גדי-

רא. מה טעמו וענינו למשל, של "יחי
 רצון כאילו", הצרור בכל ההנהגות הד-
 תיות של העם, — גלגול של "יהי רצון
 כאילו" שעמד בעל כרחו בינו לבין
 העולם, התנקמות חשאית בהשגחה
 שהעניקה לנו, "במקום חיים" תחת חיים
 טמש, או דגד שבשיטה וכוונה תהי-
 לה, העלאת ה"כאילו" לדרגה של מטי-
 שותף וכמה, למשל, מן הפליאה הוא,
 — פליאה שפתרונה יבול לשמש מפ-
 תח למתוהנו הגזעית, — שכנגד כל
 תומר הדיון של מעלה בימים נוראים,
 שהעם מתארגן לעצמו במלוא המוחש
 כעין דוגמת דין של מטה, מוצא לו
 רוח העם גם זרעים עליוות לפוכבו
 בערמה, להוציא מתוק מעו, כנון: "אחד
 התפילה נוהגין, שגבאי בית הכנסת
 מחלק לצבור מיני מתוקה וכל אחד
 בא ונוטל ואומר: אם חס ושלום נזר
 עלי ליהנות מן הצדקה אקיים בזה".
 מה אלה לנו, גמישת הדות ברכי תהי-
 בלנות וערמוניות, הערמה ליהנות
 בצבור סמיני מתיקה ולצאת בכך תור-
 בת עונש משמים, או אולי גם זו איר-
 נה אלא ההסתידות האמורה, המעמיר
 דה דברים על שלדם וקליפתם גדי-
 דאף ואי הדרך חישב רוח העם להמר
 תיק את הדינן על ידי אכילת מיני
 מתוקה ואפילו מיני אוכל שהמתיקות
 רמוזה רק בשמש? חובתם של יוצרים
 סכנסים, שהאינטואיציה העממית של-
 הם גדולה, להתקין מפתחות לדברי
 כינוסין, להנהירם לנו, ללמדנו קרוא
 את כתבי-הספרים של רוח העם, אם
 בעלי רשומות הם, הרי הם מצוים
 ועומדים להיות גם דורשי רשומות.

עם ראשית עיון בספר מתצננין
 רעיון מדריך על דבר גידול והשתל-
 שלות כזמן, המקור הקדום והסתום
 למחצה, הקבוע בראש, כאילו מתחיל
 לפנינו את דרכו בחיי העם, והמעיין
 מכון את לבו לגלות, כיצד הולך
 הגרעין הגלום ועוטף לבושים על גבי
 לבושים, כיצד הוא מגדל ענפים ושר-
 לת שלוחות ומסתעף והולך ער צמות
 כל ענפיו החומים יחד את גנון "הי-
 מים הנוראים". פארטפאקטיבה היסד
 טודית של צמיחה ונשירה, של המשך

והתהרשות, של גידול הטבעות השני-
 תיות באילן הדורות, של רוחות הלגות
 בענפיו ומשכימות והלכות, של שינויי
 גיגון ונילוליו גיגון בהמיתו, — היא
 שיכלה לשנות רכיחפץ לכל האוסף הנ-
 דול שבספר. אך סדר הימים דוחה פה
 את סדר הדורות; ראשונים ואחררי
 נים, "מנהגות ומדרשות", כוונות זכר
 וונים משתבצים יחד לחשבנך רקמת,
 המסיה בעתרת לשונותיו באחת, העיר
 רוב מטשטש את הגיוון, כצבעים המת-
 נועים במהירות. שמתלכדים ללובן,
 והיא טנמתו של המחבר, לנו להכל-
 עת צלעות ולא להבלטתן, למיזוג ולא
 לפירוק.

לאמיתו של דבר, שפתיים רבות
 דובכות פה את שלהן, לוחשות אז
 לחשן המופלה, משיבות אמריהן אלו
 לאלו, קולות הרבה שזומנו יחד לאמיר-
 רת שירה אחת, הרי כעצם מציאותם
 גם מדיינים הם זה עם זה. מה רב
 הגינוך בין הפוסקאות (צ"א — צ"ב),
 למשל, הרועפות רוך ופיוס, המשדלות
 את לב העם כלטיפת יד חנונה לבין
 פלוני הרב, שבשעת הדרשה היה
 "שואג בארי, טמש למעלה מחשנה
 באיש חלש זה, ועל כל הפסס והפסס
 היה צועק כיולדה ממש או ואבוי אוי
 ואבוי ג' פעמים (עמ' ד'). שתי האתי-
 יות-התאומות שבנשסת היהדות, וערי-
 מת-העין ונהורת העין, מידת הדיון
 ומידת הרחמים, משמעות זו את זו
 בלי חשך. אף פשט ורמוז ומכל ושירה
 ומסתורין ומעוה-הנפש ובלות-הנפש
 תולקים אלו על אלו תוך כדי שימור
 שם סילואים אלו לאלו. כשאמר ר'
 נחמן מברסלב, תיכף כשהולך ועובב
 ראש השנה אני כמה אוני לשמוע, אם
 דופקים ומעוררים לסליחות לשנה הב-
 את, שאין זמן כלל", — כלום אין
 המשורר קליהכנפיים בא לפרוק במחי
 אחד את כובד העופרת של דגלי הני-
 מן בצאתו ובבואו, היצוק בכל ענין
 הימים הנוראים שלגוף או ר' לוי יצי-
 חק המעכב תפילת כל נדרי ער שיהגרי
 די אחד, שהיתה לו טענה כלפי שמיא,
 לא מהל לכב"ה — כלום אין הוא הרי-
 פך את גערת הקערות על פיהן כמח

רתית נועמת מסטרגת כפי אדם מישראל לומר: „חטאת, עוית, פשעת“ והנה קם כנגדה הסנינור הנדול בעצם שעת הדין ומכריו ואומר: לא כי, לא רק האדם הוא החוטא, גם ההשגה קה העליונה חוטאת מאוד לאדם, ואף היא טעונה מחילה וכפורים. ומחבר אחר משתף את המסום כביכול גם בעצם עוינו של אדם, כי הוא הוא שנמט באדם את יצרו הרע (עמ' ר"ו). כך נסוש כאן פולמוס גדול בכל האי לכסונים, ואי אתה מוצא ענין מאד שיש שלא יעלה כנגדו ערעור חשאי מאחת המיטרות. הודים הנראים כמוסדי עולם מתנגב אליהם חוט הש" ערה של ספק וסודקס.

ברם, אין העצים צריכים לכסות על היער, הקולות אינם רשאים לבלוע את המקהלה. בשבילים הרבה אנו באים מן האחוד אל היתוד ודרך-מלך הוור ומביאנו אל האחוד. מבט היצור ני כלשהו רואה פה לפניו נידול תרי-נותי אחר של עולם סגור, הרוקם אח רקמתו מתוכו, המתפרנס מספיחי עצי-סו. פסוקים נובטים, פסוקים מלכלבים, פסוקים נובלים, אך אף ניצן מסכן אחד שגידולו מקרקע עולם אינו נרחק לביניהם. עולמיה, אשר נאה הרוד זיוו, ועולם מכונס זה — אין כל עסקי שותפוח ביניהם. עולם זמלואו יצאו בדי-כום טאפס צורך בהם. עשרת הימים דגן, שנקשרו להם עיטורים הרבה כל כך, לא ידוע מה חלקם במחזור הימים, מה עין השמים ופני האדמה בהם, מי נושם עליהם את נשימתו: אביב או קיץ, סתיו או חורף? נפמרגו מהברי-אה הטורדנית, השופעת עלינו מראות וריחות, המרחישה יצורים ויצרים לאין סף, נסתלק גופה ופרחה נשמתה ולא נשתיירו הימנת אלא גל של אפי-מכתות, נשתיירו דברים מספר בזכה שמותייהם (בגון תרנגול המוכחר לכפ-רות משום שהוא קרוי גבר — עמ' ר"ו). ובמקום שאין גופה ובשרה של הישות, אין גם שום שליחות לסרסורי היש — לחושי האדם. זוהי תרבות המרוקמת בתוך תאים מיוחדים שבני-מש, שאין כל מנע ביניהם לבין חמ-שת החושים. זהו יאך תוכו של ער-לם יפי הביניים במהדרה היהודית, עולם שהקדים בואו ואיחר צאתו אצי-לנו. זה שלושה דורות מפרכסים לה-

נער ממנו, על מנת לחדש עלינו טע" שי בראשות, ועדיין הוא פודץ אלינו בשכעה פתחים. רעיון הכיננס הנר והתקין בעקיפין לעולם זה שעריכבוד בלב, ספרותנו. אב דול היה לו לרעין כינוני זה, שהטילו לעולמנו בכל עזו גבורתו וכי-מה אותו על הדור. הדעות הכורדות, הנשמעות כנגדו זעיר פה זעיר שם, אינן מצטרפות אפילו ל"יש אומרים".

הוא נמל לעצמו את ה"א הידיעה בקור" פת הרעיונות הדלה שלנו, הוא האיס-מרא הנותנת קולה בלכינתנו. ראשית תעודתו היתה כאילו רק לשמש סער ליצירת הדור: „כל עיטרו של הכיננס, הרי אינו בא אלא כדי להרחיב מקום להשפעתה של הספרות התדשה" (ביא-ליק), ולכסוף (לאמתו של דבר — גם בתהילה) הוא כובש את מלכת היציי-רה בביתה ואוסף את יבולו מעל שולי-

חנם של יוצרים, נרול-היוצרים של תקופתנו ציוה לנו את הלקיטה ולא את היצירת. הנהפוך אנו את צואתנו לנזירה? „עקיבא מה לך ולרברי אג" רה, כלך אצל נגעים ואהלות", — נע"רו פעם חכמים בבעל התלכה הנדול, שביקש לעקור עצמו מתחוסו. מי יגי-ער עתה ביוצרי הדור לאמר: מה לכם ולמעשי ליקוטין, לכו לעולמות היציי-רה, שהכריכה בה לכם ולנו!

א. קריב